

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פריקת כלים מוקצים מבהמה

(קנ"ג א') **משנה:** הגיע לחצר החיצונה (של העיר, שהוא מקום המשתמר ראשון, ובא לפרק המשא), נוטל (בידו) את הכלים הניטלין בשבת. ושאינן ניטלין בשבת, מתיר החבלים והשקין נופלין מאליהם.

(קנ"ד ב') אמר רב הונא: היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית (כשהם מוקצה, כגון כוסות מאוסות של מקיז דם¹), מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, ומתיר החבלים והשקין נופלים.

(ומקשה) והא קא מבטל כלי מהיכנו (ששוב לא יוכל ליטול הכרים משם)!

(ומתרץ) בשליפי זוטרי (משאות קטנים, שיכול לשמוט הכר מתחתיהם ונופלים²).

מיתבי: היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות, מתיר את החבלים והשקין נופלין, ואע"פ שמשתברין (ואין היתר להניח כרים תחתיה).

(ומתרץ) התם בכולסא (חתיכות זכוכית גדולות שעושים מהן חלונות, שאין הפסד רב בשבירתם, שסופן להיחתך לחתיכות קטנות).

תניא: רבי שמעון בן יוחי אומר: היתה בהמתו טעונה שליף (משא) של תבואה (טבל) - מניח ראשו תחתיה, ומסלקו לצד אחר (של הבהמה), והוא נופל מאליו.

שיטות הראשונים

היתה בהמתו טעונה תבואה טבל, מניח ראשו תחתיה, ומסלקו לצד אחר: הקשו הראשונים, הרי טלטול מקצת מוקצה גם כן אסור! **הרשב"א** ור"ן תירצו שמשום צער בעלי חיים התירו בטלטול מן הצד, או משום הפסד. ודעת הרמב"ן שאפילו בדליכא צער בעלי חיים התירו, משום שטלטול שבגופו לא גזרו בו רבנן³. **והשו"ע**⁴ פסק כרמב"ן.

1. אבל אם אינם מוקצה, מורידם בידו.
2. הקשה הר"ן (דפי הרי"ף ס"ז ב') איך מותר לשומטם, והלא הניחם שם מדעת, ונעשה בסיס לדבר האסור. ותירץ בשם הר"ה שאינו נקרא מניח אלא בשהניחה על דעת שיעמוד שם כל השבת. ומשום כך אין כאן משום ביטול כלי מהיכנו. שכן ביטול לשעה אינו ביטול, אא"כ ביטלו לכל היום. ואחרים אומרים שכשם שאסור לבטל כלי מהיכנו לכל היום, כך גם אסור לבטלו למקצתו של יום. וכאן, משום הפסד התירו, כיוון שאינו מבטלו לכל היום (שכן אילו היה מבטלו מהיכנו לגמרי לכל השבת, חמור יותר ואפילו במקום הפסד לא התירו. מובא בר"ן).
3. כדנתן בפרק תולין (קמ"א א') הקש שע"ג מיטה לא ינענענו בידו, אבל מנענעו בגופו. ואמרינן נמי בפרק מפנין (קכ"ז א') עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו.
4. או"ח שיא"ח; שה"ח (ראה מג"א ס"ק ט). כתב בביה"ל (שה"ד"ה ומטעם) דלפי מה שפוסק השו"ע (שיא"ח) כרא"ש, דטלטול בגופו שרי בכל גווניו, א"כ אפילו בלא סברת צער בעלי חיים מותר להכניס ראשו תחת המשאוי ולסלקו, והשו"ע (שה"ח) בא להשמיענו שמשום צער בעלי חיים מותר אפילו פריקה ממש, בטלטול בידים. עיי"ש.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רסו)

ט. הגיע לחצר החיצונה המשתמרת, נוטל מעל החמור כלים הנטלים; ושאין נטלים מתיר את החבלים והשקים נופלים. ואם היתה טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלם, כגון שהם כוסות של מקיזי דם שאין ראויים בשבת לכלום, לפי שהם מאוסים ואם יפלו לארץ ישברו, מניח תחתיהם פרים וכסותות. ודוקא במשאות קטנים שיכול לשמטן מתחתיהן, אבל אם הם גדולות שאינו יכול לשמט הפרים מתחתיהן, אסור להניחם תחתיהן מפני שמבטל כלי מהיכנו (פי' מהתשמיש שהיה מוכן לו). אלא פורקן בנחת שלא ישברו, ולא יניחם על הבהמה משום צער בעלי חיים.

(או"ח, הלכות שבת, סימן שה)

יח. אין רוכבין על גבי בהמה ולא נתלים עליה, ואפלו בצדה אסור להשתמש... ואם עלה עליה, אפלו במזיד, ירד משום צער בעלי חיים; ומטעם זה פורקין משאוי שעליה; כיצד עושה, מכניס ראשו תחת המשאוי ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו.

גה: ואסור לישוב על קרון שגוי מנהיגו בשבת, משום שמשתמש בבהמה; גם שלא יחתך זמורה. (תוס' והרא"ש ר"פ מי שהוציאוהו ומרדכי פ"ק דשבת והגהות ערוכין ובית יוסף בשם סמ"ג).

השתמשות בצידי בהמה ואילן

(קנ"ד ב') אביי אשכחיה ליה לרבה, דקא משפשף ליה לבריה אגבא דחמרא (לשעשעו). אמר ליה: קא משתמש מר בבעלי חיים (ושנינו בביצה, ל"ו ב', לא רוכבים על גבי בהמה, והוא הדין כל תשמיש)!

אמר ליה: צדדין הן, וצדדין לא גזרו בהו רבנן (שאינן זה דרך תשמישה).

(קנ"ה א') (ושקיל וטרי, ומסיק) והלכתא: צדדין אסורין (באילן ובהמה). צדי צדדין מותרין.

אמר רב אשי: השתא דאמרת צדדין אסורין, האי דרגא דמדלא, לא לינחיה איניש אדיקלא (לא יסמוך ראש הסולם לצד דקל), דהוו להו צדדין, אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא, וכי סליק לא לינח כרעיה אגוואזי, אלא ליתנח אקנין (על שליבות הסולם).

שיטות הראשונים

שימוש בצידי אילן, ובצידי צדדין: כתב בארחות חיים, נעץ יתד באילן או שלשלת או חבל ותלה בהם כלי מותר להשתמש בכלי משום דצידי צדדין הוא. אבל אם קשר הכלי באילן אסור להשתמש בכלי, כיון שהכלי נוגע באילן. וכן ביתד או בשלשלת או בחבל אסור להשתמש משום צדדין. וכן פסק השו"ע. וכתוב עוד בארחות חיים, מותר ליגע באילן ואסור להנידו. וכן פסק הרמ"א.

5. סולם שעולין בו לסוכת נוצרים שעושין על גבי קונדיסין גבוהין, והיא סמוכה לאילן. רש"י.

6. יתקע יתד בצדי האילן ויסמוך הסולם עליו, דהוה ליה יתד צדדים, וסולם צדי צדדין. רש"י.

7. או"ח שלו, ג. והו"ד אורחות חיים בב"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
י"ז אב תש"פ
מסכת: שבת | פרק: כ"ד | דף: קנ"ד

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שה)

יח. אין רוכבין על גבי בהמה ולא נתלים עליה, ואפלו בצדה אסור להשתמש; אבל צדי צדדיו, כגון שדבר אחד מנח על צדה והוא משתמש בו, מתר...

(או"ח, הלכות שבת, סימן שלו)

יג. אסור להשתמש בצדדי האילן, אבל בצדי צדדיו מתר. לפיכך אסור לסמוך הסלם לצדי האילן דכי סליק ביה משתמש בצדדיו, אבל אם יש יתד תקועה בצדי האילן מתר לסמוך סלם עליו, דהוה לה יתד צדדיו, וסלם צדי צדדיו. ואם נעץ בו יתד ותולה בו כלכלה, היתד נקרא צדדיו והפכללה כצדי צדדיו. הגה: ומתר לגע באילן, ובלבד שלא ינידנו (בית יוסף בשם ארחות חיים). בור עמק...